

Diktatuuri ja demokratia kohtaavat - Miten maailman käy?

Kun kuulen sanat diktatuuri ja demokratia, ensimmäinen mieleen tuleva asia on historian ja yhteiskuntaopin tunnit. Sinänsä helposti ymmärrettävät termit, mutta joiden merkitys on sitäkin laajempi ja monimutkaisempi. Erityisesti diktatuuri on helpompi yhdistää menneisyyteen – Hitlerin Natsi-Saksa ja Stalinin kommunistinen Neuvostoliitto ovat jääneet hyvin mieleen tällaisen valtiomuodon malliesimerkkeinä. Demokratiasta sen sijaan tulee mieleen paljon enemmänkin kuin oppitunneilla käsitellyt asiat. Se on poliittinen järjestelmä, joka on tyypillinen oikeastaan kaikissa länsimaissa, mukaan lukien omassa kotimaassamme Suomessa. Demokratian ansiosta meillä on oikeus vaikuttaa maamme tulevaisuuteen. Olemme tottuneet demokratiaan niin hyvin, että pidämme melkein itsestäänselvyytenä sen tuomia oikeuksia. Sillä kun maailman tilannetta tarkastelee tarkemmin, ymmärtää, ettei diktatuuri olekaan jäänyt historiaan, vaan näkyy nykypäivänäkin sen eri muotoina, kuten autoritarismina ja peräti sen äärimmäisenä muotona, totalitarismina.

Suomea lähin diktatuuri on naapurimaa Venäjä, jonka läsnäolo on perinteisesti vaikuttanut meihin läpi historian. Itsenäistymisen jälkeenkin hyvien suhteiden säilyttämistä Venäjän kanssa on pidetty tärkeänä, jotta suuremmat erimielisyydet voitaisiin välttää. Venäjä on saanut meissä useasti aikaan pelkoa, mutta myös kasvattanut rohkeutta kulkea omaa tietä, pois päin Venäjältä. Itse olen nähnyt Venäjän suurvaltana, joka on aina ollut osittain kehityksestä jäljessä. Maata ovat varjostaneet köyhyys, useasti enemmän tai vähemmän epäonnistunut hallinto ja kurja menneisyys. Ajatukseni Putinin Venäjältä olivat kauan olleet jonkinlaisen sumun peitossa. Vladimir Putinista oli ollut ylipäätään vaikea ottaa selkoa, onko hän oikeasti paha ihminen, vaan vain hieman arvaamaton. Se on ollut tietenkin selkeää, että hän hallitsee Venäjää itsenäisesti oman tukijoukkonsa myötävaikutuksella. Ukrainan sodan syttyttyä silmät avautuivat kuitenkin uudella tavalla ja suhtautuminen Putiniin ja Venäjään muuttui jyrkästi huonompaan suuntaan. Olennainen asia tuli selväksi; Putinin Venäjä on nykyajan diktatuuri, joka on valmis ottamaan kohtalokkaita riskejä omien etujensa ajamiseen. Venäjä edustaa persoonallista diktatuuria, jossa valta on keskittynyt yhdelle ihmiselle eli Putinille. Hän on karismaattinen johtaja, jolla on valta päättää niin armeijan kuin puolueensakin asioista. Putinin Venäjä yhdistää kuitenkin eri diktatuurin muotoja, persoonallisen diktatuurin lisäksi myös esimerkiksi yksipuoluediktatuuria, sillä Venäjällä on yksi johtava puolue, Yhtenäinen Venäjä. Lisäksi Ukrainan sodan aikana militarismi eli sotahenkisyys on kasvattanut suosiotaan. Kansalaisille halutaan mainostaa Venäjän armeijan voimaa esimerkiksi valeuutisilla ja erilaisilla sotateemaisilla tapahtumilla.

Vaikka Venäjä on kiistelemättä diktatuuri, totalitarismi se ei kuitenkaan ole. Sitä vastoin Pohjois-Korea voidaan luokitella nykymaailmaan ainoaksi totalitaristiseksi valtioksi. Se ilmenee maan halusta kontrolloida yhteiskunnan kaikkia osa-alueita. Ihmisten elämä on hyvin rajoitettua. Esimerkiksi meille arkiset asiat, kuten sinisten farkkujen ja internetin käyttö, ovat täysin kiellettyjä Pohjois-Koreassa. Näitä säädöksiä ja koko diktatuurikoneistoa hallitsee kommunistipuolue ja Kim-suku, joka on hallinnut Pohjois-Koreaa nyt kolmannen sukupolven ajan. Maa on eristetty muusta maailmasta kokonaan ja kaikki hallintoa

vastustaneet on joko teloitettu tai viety huonoihin oloihin leireille kidutettavaksi. Nykyisestä johtajasta Kim Jong Unista on luotu jumalaa muistuttava hahmo, jota kuuluu palvoa ja totella. Se on tyypillinen piirre totalitarismissa. Lisäksi Pohjois-Koreakin yhdistelee erilaisia diktatuurin muotoja. Toisaalta maassa vallitsee äärimmäinen persoonallinen diktatuuri, mutta myös monarkkinen diktatuuri, sillä maan johtajuus on periytynyt Kim-suvussa.

Venäjän ja Pohjois-Korean lisäksi maailmassa on muitakin diktatuureja, vaikkakin edellä mainitut kaksi valtiota ovat luultavasti niistä tunnetuimmat. Tarkastellessani The Economist Intelligence Unit –tutkimuslaitoksen demokratiakarttaa vuodelta 2022, yllätyin, miten huonossa asemassa demokratia edelleen ympäri maailmaa. Erityisesti Afrikassa on edelleen monia diktatuurisia valtioita, joilla on ollut vaikeuksia demokratisoitua Euroopan imperialismipolitiikan jälkeen. Ei saa myöskään unohtaa suurvaltaa Kiinaa, jolla silläkin on diktatuurisia piirteitä. Maata hallitsee Kiinan kommunistinen puolue ja presidentti Xi Jinping voi olla vallassa kuolemaansa asti.

On uskomatonta ajatella, että maailmassa on edelleen olemassa diktatuurisia valtioita. Miten kaikkien diktatuurihallinnon aiheuttamien kurjuuksien jälkeenkin on olemassa valtioita, joissa eri mieltä oleminen voi olla hengenvaarallista. Ajatus tuntuu entistä epätodennäköisemmältä, kun asuu itse yhdessä maailman demokraattisimmista maista. Yhdistän diktatuurin automaattisesti jonkinlaiseen kärsimykseen; omien oikeuksien rajoittumiseen, tiukkoihin ja epäinhimillisiin sääntöihin, propagandaan, vähemmistöjen syrjimiseen ja nälänhätään. Diktatuurin huonoja puolia on lukemattomia, jos hyviä puolia on edes laisinkaan. Se saa minut pohtimaan, kuinka paljon kärsimystä maailmassa edelleen on. Miten paljon parempi paikka maailma olisi, jos demokratia vallitsisi kaikkialla?

Diktatuurin vastakohta, demokratia, tuo ensimmäiseksi mieleen ihmisoikeudet, sananvapauden ja ennen kaikkea mahdollisuuden vaikuttaa maan tulevaisuuteen. Demokratia on ihanteellinen hallintojärjestelmä, joka yhdistetään parempiin elinoloihin ja kaikkien ihmisten tasavertaisuuteen. Demokraattisessa valtiossa ihmiset ovat huomattavasti onnellisimpia – onhan heillä varmuus siitä, että jos jokin huonosti, heillä on mahdollisuus muuttaa se. Demokratian tila on globaalisti edelleen varsin hyvä, vaikka se on kokenut hieman takapakkia viime vuosina. Silti täysin demokraattisia valtioita on yllättävänkin vähän. Länsimaat ovat demokratian mallimaita, mutta yllättäen The Economist Intelligence Unit – tutkimuslaitoksen kartan mukaan esimerkiksi Yhdysvalloissa demokratia on ”viallista” eli siellä esiintyy joitain puutteita. On myös maita, joissa esiintyy sekaisin sekä demokratian että diktatuurin piirteitä. Näitä ovat esimerkiksi osa Afrikan maista.

Huomaan usein, etten ymmärrä olla tarpeeksi kiitollinen siitä, miten etuoikeutettua on elää demokraattisessa valtiossa, jossa jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa jokapäiväiseen elämään sukupuolesta, rodusta tai syntyperästä riippumatta. Arkiset asiat, kuten oman mielipiteen ilmaiseminen ja aitojen uutisten lukeminen ovat luksusta esimerkiksi Pohjois-Korealaiselle. Sen lisäksi, että Suomessa on vapaus vaikuttaa, myös vaikutustapoja on erilaisia. Voit joko asettua itse ehdolle tai äänestää suosikkiehdokastasi.

Elämme historiallista aikaa, jossa diktatuuri ja demokratia kohtaavat toisensa jälleen. Venäjä sotii Ukrainassa ja Ukraina taistelee olemassaolostaan Euroopan tuella. Taas pohdin, miten

nykymaailmassa voi enää olla sotaa. Putinin vallanhimo on ylittänyt rajan, jossa ihmishengillä ei ole enää merkitystä. Kun ihmiset kärsivät Ukrainassa, myös Venäjän kansalaiset kärsivät. Yhä enemmän miehiä joutuu sotaan, jo nuoresta iästä lähtien. Sotarintamalla he kuolevat turhaan, osa vasten tahtoaan, osa taas propagandan hämyssä. Lopulta kukaan ei hyödy sodasta millään tavalla, ei edes Putin itse. Vallan sokaisemana hän on ottanut suuren riskin, joka mitä todennäköisemmin koituu hänen kohtalokseen. Mutta se ei poista pelkoa siitä, mikä on maailman tulevaisuus. Ensinäkin, miten käy Ukrainassa? Jos Venäjä voittaa, innostuuko se valtaamaan lisää alueita? Mikä on Euroopan ja NATON reaktio? Entä jos diktatuurit yhdistävät voimansa, kun Venäjä hakee tukea ja yhteistyötä esimerkiksi Pohjois-Korealta. Jakautuuko maailma silloin kahtia? Mieleeni tulee enemmän kysymyksiä kuin vastauksia. Oma näkemykseni on, että tulevaisuutta on melkein mahdoton arvioida. Vastaan voi tulla odottamattomiakin käännteitä. Kuka olisi todella uskonut, että sota Venäjän ja Ukrainan välillä voisi syttyä? Toisin sanoen melkein mitään ei voi poissulkea. Uskon, että ainoa vaihtoehto Putinin syrjäytymiselle on sairastuminen. Se, mitä Putinin jälkeen tapahtuu, on vaikea arvioida. Yksi vaihtoehto on, että ennen kuolemaa Putin valitsee sisäpiiristään seuraajaan, joka jakaa samanlaisen arvomaailman Putinin kanssa. Vallankumouksen toteuttaminen on Venäjällä vaikeaa, sillä se toisin sanoen tarkoittaa henkensä uhraamista. Jo itsessään hallinnon kanssa eroavan mielipiteen julkistaminen on hankalaa, joten kuinka hankalaa olisi ensin luoda iso ryhmä, jonka kanssa saisi vallankumouksen aikaan, ja vielä onnistuneen sellaisen.

Suurin huolenaihe on tietysti sodan leviäminen. Sekin on jo tarpeeksi harmillista, että sitä joutuu edes pohtimaan. Suomi on omalla tavalla samassa asemassa Ukrainan kanssa. Meikin olemme joskus olleet osa Venäjää ja naapurimaana sijaitsemme varsin lähellä. Uskon kuitenkin, että valttikorttimme on natojäsenyys. Olisi todella vaikea uskoa, että Venäjä olisi valmis ottamaan niin isoa riskiä, että hyökkäisi natomaahan. Mahdollinen skenaario olisi, että siitä syntyisi kolmas maailmansota, sillä hyökkäys yhtä natomaata kohtaan on samalla hyökkäys kaikkia jäsenmaita kohtaan.

Vain aika näyttää, mikä on maailman kohtalo. Toivon ja vahvasti uskon, että lopulta demokratia vie pidemmän korren ja kireät suhteet länsimaiden ja Venäjän välillä taas rauhoittuvat. Ennen kaikkea tämä aika tulee jäämään historiankirjoihin diktatuurin ja demokratian jälleen kohtaamisena.

- Ella Koskinen